

Zagreb, prosinca, 2014. godine

Idem u Vinogradsku bolnicu. Utemeljena je točno sto godina prije mog rođenja. Ne znam zašto ovu bolnicu zovu tako, jer se ona zove Kliničko bolnički centar "Sestre milosrdnice". Preuzet ću tamo neke svoje nalaze laboratorijskih pretraga krvi. Čest sam njihov gost, pa znam da je čekaonica od 7 do 9 prepuna, doslovno kao puna kutija šibica. Zato sam došao oko 10 sati, kad više nema ni jednog pacijenta, kad se samo preuzimaju nalazi.

Vidim nekoliko starih ljudi, koji tu nisu ni zbog pretraga, niti zbog nalaza. Ovaj zimski dan je jako hladan, pa su oni došli da se malo ugriju, uz vruće radijatore, koji vrlo dobro griju o državnom trošku. U čekaonici su udobne stolice, TV u boji... Još kad bi ovi starci imali pametne mobitele i njima se znali služiti, uključili bi se preko Wi-Fi slobodne mreže i gdje bi im bio kraj. Nije važno što je do maloprije ova mala prostorija bila prepuna bolesnika od kojekakvih bolesti, što je i sada zagušljiva i puna virusa, bakterija...

Jadne medicinske sestre letaju, nose boce urina u PET ambalaži, epruvete dopola napunjene krvlju, igle, šprice, papire, dokumentaciju... Vidim, za razliku od prošle godine, da su ili premlade ili posve stare. Onih u najboljim radnim godinama, nema. Vjerojatno su zbrisale u inozemstvo, što zbog nenormalnih radnih uvjeta, koji se samo još pogoršavaju, što zbog plaće koja je uvijek slaba za dobru medicinsku sestru. Za ove siromašne starce što se griju bitno je to, da se danas ne smrznu. Fali im još samo da im netko iz obližnjeg kioska za brzu hranu, kupi i donese bar jednu kiflu. A kiosk je tu, na dva metra od ulaznih vrata i u njemu ima svega: bureci, krafne, sve vrste peciva, hrenovke, mlijeko, jogurt, kava... Nema čega nema. Lokacija je prava. Mlati se tu velika lova, jer je promet ogroman. Znao je taj gdje će kiosk postaviti. Znao bi svatko, jer tu na tašte dođe svaki dan nekoliko desetina pacijenata, pa čim izvade krv, gladni su i žedni. Što košta da košta. Jesti se i piti mora. Gledam tu jadnu, jednu te istu djevojku već najmanje tri godine, kako u kiosku radi kao rob, okreće se kao ringišpil. Ne vjerujem da je baš ona uspjela tu, na lijepe oči dobiti dozvolu za lokaciju kioska i da je baš ona vlasnik.

Preuzmem nalaze i krenem, kad iza prvog ćoška zgrade, naletjeh na mladu ženu sa stomakom do zuba. Stoji baš kod male crkve blizu izlaza iz bolnice i prosi. Prozebla, plava, sa vunenom kopicom na glavi, kaputom raskopčanim na mjestu gdje joj je stomak najveći... Uvijek me je obuzimao neki strah kad bih vidio trudnu ženu, pa čak i kad je moja Višnja dva puta bila u tom blaženom stanju. Vidim, svi joj daruju novac i žele sreću, koja će joj itekako trebati. Pogotovu to čine oni stariji, koji znaju što je to i da nam bez mladih naraštaja nema opstanka. Nažalost, oni koji bi to trebali znati ili ne znaju ili se prave da ne znaju. Dam trudnici sve kovanice koje sam u džepu imao. Odreći ću se danas kave sa prijateljima.

Izađem iz kruga KBC-a što ga zovemo Vinogradska bolnica i krenem lagano, umirovljeničkim korakom, gotovo lijeno niz Vinogradsku cestu, prema Ilici. Ima tu svega. Od ginekološke ordinacije, servisa za slušne aparate, ljekarni, kafića, pa do pekarnica kojih je ponajviše. Ali mene pogađa to što usput do Ilice nailazim na još tri žene koje prose, glasno mole i traže novac. Nemam više ništa sitno inače bih dao, pa da bar imaju za onu kiflu, na koju pogledaju kroz prozor pekarnice. Posljednja, pored koje pognute glave - gotovo sa sramom prođoh - drži za ručicu promrzlo malo dijete. Nešto mi se stegnu u srcu, koje još teže počne pumpati pregustu mi krv, kroz već ovapnjele krvne žile.

Prisjetim se kriznih godina nakon Drugog svjetskog rata u mom rodnom gradu. Rođen sam u radničkom dijelu grada, kroz koji je još 12.02.1879. godine prošla željeznička pruga što je centralnu Bosnu spajala sa Hrvatskom. Željeznički kolodvor postojao je tu od kada i pruga, usprkos tome što je pretrpio dva svjetska rata. U gradnji te pruge sudjelovalo je 40 inženjera i 4000 radnika. Sa prugom su došli industrija i stručnjaci, radnici, tehnologija i kultura iz cijele Europe. Tri godine kasnije izgrađena šećerana koja je zapošljavala 500 radnika.

Ubrzo po nastanku države FNRJ u tom kvartu dobili smo i Dom SSRN, koji se nalazio blizu kolodvora i našeg stana, što ga je moj otac dobio od Željezničko-transportnog poduzeća.

Točno sa druge strane ulice Doma SSRN, nalazila se mala, stara prizemnica dužom stranom okrenuta prema ulici. U desnoj polovini zgrade bio je dućan "GRANAP" (skraćena za Gradska narodna prodavaonica) u kome je radio čika Branko P. Imao je debele ruke, na desnom prstenjaku veliki zlatni prsten, a kad bi se osmjehnuo, jasno su mu se vidjela dva zlatna zuba. U GRANAP-u si mogao kupiti hranu, nešto malo odjeće i obuće, kalodont za zube sa okusom jagode, sapun... Na ulazu je stajalo malo drveno burence u kome je bila neka jako slana sitna riba. Kava se prodavala samo sirova i na deke, marmelada je bila zapakirana u drvene sandučiće i rezala se na komade, stavljala u papirne trokutaste male vrećice- koje smo zvali fišeci - i prodavala na vagu. Bilo je i nekih čokoladica veličine i debljine, kao što su danas bankovne kartice. Ili se to meni samo činilo da su bile baš tako tanke i male u ta gladna vremena. Riža, brašno, šećer i sol, nalazili su se u povećim drvenim sanducima, grabili su se velikom limenim žlicama, stavljali u papirne vrećice i vagali na vagi sa gevihtima. Ta je roba najviše išla onda, kad bi se jedanput mjesečno kupovala fasunga.

U drugoj, lijevoj polovini te prizemnice, koja je za nas igrala ulogu shopping centra, nalazila se MESARA u kojoj je radio Hasanica-Mesar. Tu se mogla kupiti samo govedina, a najčešće su na mesarskim kukama na zidu visjele samo dvije očišćene polovice neke stare kravetine. Sa tih bi polovica Hasanica - Mesar kupcima vješto odsijecao komade mesa, kako je kome htio i bacao na vagu, na već položeni veliki komad bijelog debelog papira. Onda bi to skidao sa vage, smotuljao u onaj papir i na olovku izračunao koliko to košta. E, a kruh? On je bio posebna priča.

Nekoliko godina nakon oslobođenja, kad još nisam ni krenuo u prvi osnovne, zavladao je neka kriza za hranu, posebno za kruh. Roditelji su bili zaposleni, braća su pohađala više razrede osnovne škole, koja se nalazila na drugom kraju grada i svi smo ustajali rano ujutro. Ja sam morao požuriti u Mesaru kod Hasanice - Mesara, kako bih uhvatio red, jer se na kruh moralo čekati i kupiti se mogao samo kod njega. Određena količina kruha stizala je iz pekare svaki dan. Nekad više, nekad manje ali nikada dovoljno. Uvijek je dolazila samo jedna jedina vrsta kruha i to crni dvokilaš, ovalnog oblika. Ako ne dođeš rano, uhvati se tolika gužva, da te onih pedesetak ljudi koji se u međuvremenu okupe, mogu, onako malenog i žgoljavog, lako pregaziti. Na prozoru kroz koji se kruh prodavao, bile su željezne šipke kao one na zatvorskim ćelijama. Najprije zauzmeš mjesto, a onda čekaš da dovezu kruh, sat-dva, koliko treba. Jer ako ga tu ne dočekaš i ne kupiš, taj dan kruha nema. Nećeš ga dobiti ni ako dođeš kasnije, kad gužva prođe. Tada je kruha već nestalo. A taj Hasanica - Mesar, kod koga si jedino mogao kruh kupiti, bio je mladić tek nešto stariji od dvadesetak godina i volio je djecu. Imao je gustu crnu kosu, bio debeljuškast i imao nekako stisnute oči.

Uvijek sam kruh čekao na prozorčiću, do koga mi je tek glava jedva dosegala, a i bio sam najmanji od svih koji su čekali. Pri tom sam stajao na malo isturenom kamenom temelju zgrade, držeći se slabašnim ručicama za rešetke. Kad bi kruh stigao i počeo se prodavati, uvijek sam bio među prvima. Najsretniji sam bio kad bi mi taj ogromni još vruć, crni kruh od dva kilograma, Hasanica - Mesar proturio kroz onaj prozorčić. Čvrsto bih ga zgrabio i stavio pod lijevu nadlakticu, a desnom rukom pridržavao da mi ne ispadne. Teškom bih se mukom probio kroz masu ljudi koji su nestrpljivo čekali i požurio kući, koracima koji su me kroz rad uvodili u život.

Od tada je prošlo više od šezdeset godina, pa se kruh već decenijama ne prodaje u mesnicama, nego danas imamo veliki broj specijaliziranih pekarnica. Čak što više, ima ih na svakom koraku, a u njima nije gužva i ne moraš čekati u redu. Nema na prodaju onih crnih dvokilaša, ali ima svega drugog što zamisliš. Možeš kupiti i pola kruha i polovicu od pola. Supruga jednog našeg visokorangiranog političara, savjetuje nam da ga režemo na tanje kriške, pa će nam dulje trajati. Možda će doći vrijeme da će se na kriške i prodavati. Pamtim ja vremena kad su se i cigarete prodavale na komad, a ne na kutije i šteke.

Hasanica-Mesar još je davno prije Domovinskog rata, otvorio u našem nekadašnjem rodnom gradu fini restoran u koji sam često dolazio. Nije se odrekao ni mesnice, koju je imao u sklopu restorana, a bio je prvi koji je proizvodio ćevapčiče i sirove prodavao na vagu. U restoranu je imao razne, vrlo tražene specijalitete: ćevape, ražnjiće, pljeskavice, pohani mozak, brizle... Javio bi mi se čim bi me ugledao i uvijek bi se sa mnom ljubazno pozdravio.

Kad sam ga nakon rata, prvi put vidio ponovo u njegovom restoranu, odmah mi se po običaju javio:

-Gdje si ti ? U izbjeglištvu ? Evo ja sam se vratio i sve je po starom.

Vidi on da ga malo gledam sa nevjericom, jer sada u našem gradu stoluje vlast koja nas je obadvojicu prognali one '92. godine. Ali ja mu samo odgovaram protupitanjem:

-Što je Hasanice ? Nema više onih crnih dvokilaša ?

Tako smo se prisjetili nekadašnjih problema sa kruhom iz ranih pedesetih, a on mi onako potihlo reče:

-Ma, nije baš sve isto kao nekad, ali šta ćeš. Živi se !

Ne priča ono što sam ja čuo, da mu je sva imovina vraćena i da ga je spasio kćerkin muž, koji nije spadao u kategoriju onih koji su bili prognani te '92.

Ali od tada je prošlo već dvadesetak godina i ja se sad vraćam iz Vinogradske bolnice u Zagrebu, čija ograda odvaja bolesne od zdravih. Možda će jednoga dana posvuda morati biti izgrađena ograda između siromašnih i bogatih. Opet razmišljam o onoj trudnici, koja nije imala lažni stomak i koja bi bila sretna da ima svaki dan onaj crni još topli, nekadašnji dvokilaš.

Onda pred svojim stanom na Trešnjevci ugledah, valjda posljednji kiosk sa pekarskim proizvodima na mom putu doma. Ne mogu odoljeti da ne kupim jedan kruh. Ali nema više dvokilaša! Uzet ću bilo koji. Stoji ispred mene jedna mlada i zgodna odgajateljica djece. Po godinama starosti, rekao bih da je rođena pred kraj Domovinskog rata. Dovala je nekoliko predškolske djece, koja strpljivo stoje na nogostupu, čvrsto se držeći dva i dva za ruke. Možda su godinu mlađi nego ja, kad sam kod Hasanice-

Mesara, čeka dvokilaš. Za njih će odgajateljica nešto kupiti na kiosku. Vidim drži neku ceduljicu u ruci i čujem posljednje riječi koje govori prodavačici:

-...i dvije krafne sa čokoladom a tri sa pekmezom.

- Sa pekmezom nemam.- kaže prodavačica -Imam samo sa čokoladom.

-Uh ! Što ću sad ?- kaže odgajateljica i ode pitati djecu, koja čekaju nju, a ne dvokilaš kao ja nekada kod Hasanice-Mesara.

Tako ja dođoh odmah na red i kupih pola kile crnog (vjerojatno je od bijelog brašna, samo malo ofarban), pa ću ga po preporuci rezati na tanke kriške da mi dulje traje. Na ulazu u svoju zgradu, sjetim se i dijela molitve, koju je moja draga pokojna majka svaku večer ponavljala:

"...Kruh naš svagdanji daj nam danas i otpusti nam duge naše, kako i mi otpuštamo dužnicima našim. I ne uvedi nas u napast, nego izbavi nas od zla. Amen".

Anto Fačko, Petrinja